

29 Δεκεμβρίου 2014

Έκφρασις μοναχικής εμπειρίας

Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Άγ. Ιωσήφ Ηουχαστής / Άγιοι - Πατέρες - Γέροντες / Ορθόδοξη πίστη

Αγιορειτική Φωτοθήκη

Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιεροθέου

Η Ιερά Μονή Αγίου Αντωνίου του Μεγάλου, που έχει ιδρυθή από τον Γέροντα Εφραίμ τον Φιλοθείτη, στην Αριζόνα των Ηνωμένων Πολιτειών, εξέδωσε βιβλίο για τον Γέροντα Ιωσήφ τον Ησυχαστή στην αγγλική γλώσσα, για την οικοδομή των Ορθοδόξων της Αμερικής. Το κείμενο του Σεβασμιωτάτου που ακολουθεί γράφηκε κατόπιν παρακλήσεως της Ιεράς Μονής και δημοσιεύθηκε στο περιοδικό της ως κριτική για το συγκεκριμένο βιβλίο.

Συχνά διαβάζω το βιβλίο “έκφρασις μοναχικής εμπειρίας” που είναι συλλογή επιστολών του μακαριστού Γέροντος Ιωσήφ, του Σηλαιώτου και ησυχαστού προς μοναστάς, ησυχαστάς, ερημίτας και κοσμικούς, και βρίσκω πολύ μεγάλη πνευματική ωφέλεια. Μάλιστα δε οι επανειλημμένες εκδόσεις του βιβλίου αυτού, που είναι εφάμιλλο των ασκητικών συγραμμάτων που έχουν καθιερωθή στην ασκητική γραμματεία, δείχνει το ενδιαφέρον των εραστών της μοναχικής ζωής και πολιτείας, αλλά και την ωφέλεια που προξενεί στους αδελφούς Χριστιανούς, μοναχούς και κοσμικούς.

Δεν είχα την εξαιρετική τιμή και ευλογία να γνωρίσω τον μακαριστό Γέροντα Ιωσήφ, αλλά όμως τον αισθάνθηκα και τον αγάπησα μέσα από τα κείμενα που δημοσιεύονται στο βιβλίο “έκφρασις μοναχικής εμπειρίας”, από την ζωή των πνευματικών του παιδιών και τις διηγήσεις που άκουγα γι’ αυτόν από τους μοναχούς που τον γνώρισαν από κοντά. Έχω δε και την μαρτυρία του αιμνήστου μεγάλου Γέροντος Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, που τον γνώριζε, τότε που ησκέιτο στα Καρούλια του Αγίου Όρους και ο Γέρον Ιωσήφ ησκέιτο σε σπήλαια του Αγίου Όρους.

Δεν είναι εύκολο να καταγράψω πλήρως τις σκέψεις μου από την ανάγνωση του πνευματικοτάτου βιβλίου “έκφρασις μοναχικής εμπειρίας”, γιατί, όταν πλησιάζη κανείς τις συγγραφές πεπειραμένων αγίων Πατέρων, αισθάνεται πραγματική αμηχανία, επειδή τότε πραγματικά πλησιάζει μια γη πυρός, έναν τεράστιο πυρηνικό αντιδραστήρα, μέσα στον οποίο σπάζουν όλα τα συμβατικά θερμόμετρα. Πρέπει κανείς να βρίσκεται στην ίδια προοπτική ή να προσεγγίζη κάπως την αγιοπνευματική ζωή που ζούσε ο αείμνηστος Γέροντας, ερημίτης και ησυχαστής, για να μπορή να εκφρασθή κατάλληλα. Απλώς θα επιχειρήσω να καταθέσω μερικές σκέψεις μου με τις ευχές του Γέροντα και συγχρόνως να προτρέψω τον αναγνώστη να μην σταθή σε αυτές, αλλά να προχωρήση στην ανάγνωση των θαυμασίων επιστολών του αιμνήστου Γέροντος Ιωσήφ.

1. Διαβάζοντας κανείς τις επιστολές του ησυχαστού Γέροντος Ιωσήφ,

αισθάνεται ότι εξέρχεται από αυτές μία οσμή θεολογίας, ότι πρόκειται δηλαδή για θεολογικά κείμενα. Δυστυχώς έχουμε σχηματίσει την εντύπωση ότι η θεολογία είναι υψηλές θεωρίες, επιστημονικές θεολογικές αναλύσεις, κατανόηση των θεολογικών όρων, παράθεση ιστορικών θεολογικών γεγονότων κλπ. Όμως, η πραγματική Ορθόδοξη θεολογία είναι εμπειρία, είναι γνώση του Θεού που δίδεται σε εκείνον του οποίου η καρδιά και ο νούς έχουν καθαρθή και φωτισθή. Θεολόγοι, κατά την διδασκαλία του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου, είναι οι “διαβεβηκότες εν θεωρία”, και κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο είναι κυρίως οι θεόπτες. Στην Καινή Διαθήκη η θεολογία ταυτίζεται με την Προφητεία και ο θεολόγος με τον Προφήτη, ο οποίος δέχεται τον δοξασμό, μετέχει δηλαδή της δόξης του Θεού.

Με αυτήν την έννοια ο αείμνηστος Γέροντας Ιωσήφ, όπως φαίνεται στο βιβλίο αυτό που σχολιάζουμε, είναι ένας θεολόγος, που γνωρίζει τον Θεό εξ εμπειρίας και οδηγεί απλανά τους ανθρώπους σε αυτήν την γνώση, που ταυτόχρονα είναι κοινωνία του ανθρώπου με τον Θεό. Είναι εκφραστικός ένας λόγος του: όταν ο άνθρωπος προσεύχεται νοερά τότε έρχεται Χάρις “πολλή, ως αύρα λεπτή, ως ευώδης βιαία πνοή. Και πλημμυρίζει εις όλον το σώμα, και τέμνεται η ευχή. Πάουον τα μέλη. Και μόνον ο νούς θεωρεί μέσα εις άπλετον φώς. Γίνεται ένωσις Θεού και ανθρώπου. Δεν δύναται να χωρίση αυτός εαυτόν, όπως το σίδηρον, προτού βληθή εις το πυρ λέγεται σίδηρον. Όταν ανάψη και κοκκινίση είναι ένα με την φωτιά”.

Όλη η ύπαρξη του Γέροντος Ιωσήφ είναι θεολογική, όπως φαίνεται από κάθε λέξη και κάθε φράση που χρησιμοποιεί. Αναγεννημένος ο ίδιος πνευματικά βλέπει την ανακαίνιση όλης της κτίσεως. Ως θεολόγος που είναι βλέπει και την κτίση να θεολογή, γιατί με την καθαρή καρδιά του βλέπει τους λόγους των όντων, τους πνευματικούς λόγους, την άκτιστη ουσιοποιό και ζωοποιό ενέργεια του Θεού στην κτίση, όπως αναλύει θαυμάσια ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής. Είναι χαρακτηριστικό ένα μικρό απόσπασμα του Γέροντος Ιωσήφ: “Ελθέ το νυν έστω και μίαν ημέραν. Να θεολαλήσωμεν και θεολογήσωμεν, να απολαύσης όπερ νοσταλγείς. Να ακούσης τα άγρια βράχια, τους μυστικούς σιωπηλούς θεολόγους να σου αναπτύσσουν βαθέα νοήματα και να οδηγούν καρδίαν και νουν προς τον Κτίστην. Μετά την άνοιξιν είναι ωραία εδώ· όπως το Άγιον Πάσχα έως της Παναγίας τον Αύγουστον. Θεολογούσιν οι άφωνοι θεολόγοι, τα ωραία βραχάκια και όλη η κτίσις”. Στα άγρια βραχάκια βλέπει τους μυστικούς θεολόγους, όπως τα αγιογραφεί ο ιερός αγιογράφος και τα παρουσιάζει να φωτίζωνται από τον Χριστό που βρίσκεται στο κέντρο της εικόνας.

2. Η θεολογική ατμόσφαιρα και η θεολογούσα ύπαρξή του φαίνεται διάχυτα στις

επιστολές του ησυχαστού Ιωσήφ από το μεγάλο χάρισμα που τον διακρίνει, και αυτό είναι το χάρισμα της διακρίσεως των πνευμάτων. Πράγματι, η εμπειρική θεολογία χαρακτηρίζεται κυρίως από την ικανότητα του ασκητού να διακρίνη μεταξύ κτιστού και ακτίστου, να ξεχωρίζει τις δαιμονικές ενέργειες από την ενέργεια της θείας Χάριτος, να δοκιμάζει τα πνεύματα. Πρόκειται για έναν διακριτικό μοναχό και θεολόγο Πατέρα. Και αυτό είναι σημαντικό για δύο λόγους. Πρώτα, γιατί θεολογία είναι κυρίως η προσευχή και η θεωρία του Θεού. Όταν σταματά η προσευχή, τότε ο άνθρωπος παύει να θεολογή, έστω και αν συγγραφέη θεολογικές διατριβές. Και δεύτερον, γιατί θεολόγος πνευματικός Πατέρας είναι εκείνος που εντοπίζει τις πνευματικές ασθένειες των πνευματικών του παιδιών και με την σοφή και πεπειραμένη του καθοδήγηση μπορεί να τις θεραπεύσει, παραμένοντας βεβαίως ο Χριστιανός μέσα στην μυστηριακή και ασκητική ζωή της Εκκλησίας. Αυτή η διακριτική ποιμαντική καθοδήγηση που εξασκούν οι θεολόγοι Πατέρες φαίνεται καθαρά μέσα στα κείμενα του Γεροντικού. Κάθε λόγος των μεγάλων αββάδων ήταν θεολογικός, γιατί θεράπευε τις πνευματικές ασθένειες των Χριστιανών, ακριβώς γιατί τα ρήματά τους ήταν ενέργεια του Θεού.

Πάμπολλα είναι τα παραδείγματα που μπορεί κανείς να χρησιμοποιήσει από τις γραφές του μακαρίου μεγάλου γέροντος Ιωσήφ. Σε μια επιστολή γράφει: “Άλλη της ιερωσύνης η χάρις. Άλλη του σχήματος. Άλλη των μυστηρίων. Άλλη η ενέργεια χάριτος της ασκήσεως. Όλα εξέρχονται από μίαν πηγήν, αλλά διαφέρει το ένα του ετέρου τη υπεροχή και τη δόξη”. Γνωρίζει τις διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, αφού “άνθρωπος εξ ανθρώπου πολλήν διαφοράν έχει· και μοναχός μοναχού”, οπότε απαιτείται διαφορετική αντιμετώπιση καθενός.

Ο αείμνηστος Γέροντας ε γνώρισε προσωπικά όλες τις λεπτές εσωτερικές διεργασίες, γι’ αυτό είναι πεπειραμένος διδάσκαλος της πνευματικής ζωής. Γνωρίζει σαφώς τις αλλοιώσεις της ψυχής και του σώματος, κατά την διάρκεια του πνευματικού αγώνος. Καταπληκτικός είναι ο λόγος του Γέροντος όταν αναλύει τα περί της πλάνης, Πώς ο άνθρωπος πλανάται, κυρίως όταν υπερτονίζει ένα πνευματικό χάρισμα, ήτοι την νηστεία, την αγρυπνία, τα δάκρυα, την ευχή, την ησυχία, το μοναχικό σχήμα κλπ. Φθάνει δε στο σημείο να γράφει: “Εάν ο Κύριος δεν στείλη τα καθαρτικά ύδατα της θείας Αυτού Χάριτος, ημείς μένομεν γυμνοί από καρπόν, και τα έργα μας γίνονται βρώσις δαιμόνων... Λοιπόν πλείον των άλλων χρήσομεν της πνευματικής διακρίσεως, και πρέπει εμπόνως να το ζητούμε παρά Θεού”.

3. Το βιβλίο του μακαρίου μεγάλου ησυχαστού Γέροντος Ιωσήφ είναι μία σημαντική και θαυμασία περίληψη της Φιλοκαλίας των αγίων Νηπτικών

Πατέρων της Εκκλησίας και εντάσσεται μέσα στην φιλοκαλική γραμματεία. Μπορεί κανείς να υπογραμμίσει ότι είναι η καλύτερη εισαγωγή στην ερμηνεία της Φιλοκαλίας. Ενθυμούμαι ότι από τις πρώτες φορές που διάβασα το βιβλίο αυτό αντελήφθησα την μεγάλη του αξία για την κατανόηση των όρων της πατερικής νηπτικής παραδόσεως. Ο Γέροντας Ιωσήφ στα κείμενά του με καταπληκτική ευχέρεια και ασυνήθιστη ευκολία αναλύει, κατά τρόπο “χωνεμένο”, όρους, όπως τί είναι το παρά φύσιν, το κατά φύσιν και το υπέρ φύσιν, τί είναι η πράξη και η θεωρία, ποιά είναι η νοερά προσευχή και η διαφοροποίησή της από την λογική προσευχή, τί εννοούμε όταν κάνουμε λόγο για καθαρτική, φωτιστική και θεοποιό ενέργεια του Θεού κλπ. Υψηλές έννοιες γίνονται εύκολα κατανοητές, και βέβαια τα κατανοητικά αυτά κείμενα οδηγούν τον άνθρωπο στην βίωσή τους μέσα στο καμίνι του πόθου και του έρωτα προς τον Θεό.

Θα ήθελα να παραθέσω ένα θαυμάσιο και θεόπνευστο κομμάτι: “Εις τρεις τάξεις διαιρείται η κατάστασις η πνευματική· και αναλόγως ενεργεί η χάρις εις τον άνθρωπον. Η μία κατάστασις λέγεται καθαρτική, η οποία καθαρίζει τον άνθρωπον. Αυτή τώρα εσύ που έχεις λέγεται χάρις καθαρτική. Αυτή διεγείρει τον άνθρωπον εις μετάνοιαν... Η άλλη ονομάζεται φωτιστική. Κατ’ αυτήν λαμβάνει φως γνώσεως, ανάγεται εις θεωρίαν Θεού. Όχι φώτα, όχι φαντασίες, όχι εικονισμοί· αλλά διαύγεια του νοός, καθαρότης λογισμών, βάθος εννοιών... Και τρίτη κατάστασις – επισκίασις χάριτος – είναι μετά από αυτά η χάρις η τελειωτική, όπου είναι δώρον μεγάλο. Δεν σου γράφω δι’ αυτό, επειδή δεν είναι ανάγκη”.

Ο Γέροντας Ιωσήφ γνωρίζει ότι μία είναι η ενέργεια του Θεού, αλλά ανάλογα με τα αποτελέσματα που δημιουργεί σε κάθε άνθρωπο, λαμβάνει διαφορετική ονομασία. Άλλοτε καθαρίζει, άλλοτε φωτίζει και άλλοτε τελειοποιεί – θεώνει και έτσι λαμβάνει τα αντίστοιχα ονόματα. Γνωρίζει όμως σαφώς ο Γέροντας σε ποιά κατάσταση βρίσκεται ο παραλήπτης της επιστολής του. Έτσι, αφ’ ενός μεν του δίδει την προοπτική της πνευματικής ζωής, χωρίς να τον κρατά σε χαμηλά πνευματικά στάδια, γιατί διαφορετικά θα ήταν ηθικισμός, αφ’ ετέρου δε του υποδεικνύει τί πρέπει να κάνει στην κατάσταση που βρίσκεται, χωρίς όμως να του αναλύει τις υψηλές πνευματικές καταστάσεις, “επειδή δεν είναι ανάγκη”.

Συχνά στα κείμενά του κάνει λόγο για την νοερά προσευχή που είναι η κυκλική εντός της καρδιάς προσευχή, η οποία όμως είναι υπερτέρα της λογικής προσευχής, αλλά κατωτέρα της θεωρίας, γι’ αυτό, όταν ο ασκητής φθάνη στην θεωρία του Θεού, τότε σταματά η νοερά προσευχή. Γράφει πολύ θεολογικά και διακριτικά: “Τον δε φωτισμόν διαδέχεται διακοπή της ευχής και συχναί θεωρία· αρπαγή του νοός, κατάπαυσις των αισθήσεων, ακινησία και άκρα σιγή των μελών,

ένωσις Θεού και ανθρώπου εις έν". Πράγματι, χρειάζεται πολύς λόγος για να αναλύση κανείς αυτήν την μεγάλη θεολογία μέσα στην απλότητά της, αναφορικά με την διδασκαλία των αγίων Πατέρων για την θεοποιό κατάσταση του ανθρώπου. Τα λόγια όμως των αγίων δεν μπορούν να αναλύονται από αδαείς ανθρώπους, αλλά μελετώνται μέσα στην προοπτική και την ατμόσφαιρα της προσευχής.

4. Πέρα από όσα ανέφερα προηγουμένως, ο Γέροντας Ιωσήφ, όπως φαίνεται από τα γραπτά του που περιλαμβάνονται στο βιβλίο "έκφρασις μοναχικής εμπειρίας", διακρίνεται από μία ευαίσθητη καρδιά, γεμάτη πατρική στοργή και αγάπη, μια αγάπη που λυώνει και την πιο σκληρή και βάνουση καρδιά. Γράφει σε μια επιστολή: "Σπλάχνα μου της ψυχής, ο υιός μου όν εγέννησα δια Πνεύματος θείου. Έλαβον την επιστολήν σου, αγαπητέ μου υιέ. Και ιδών τα εν σοί έκλαυσα πικρώς...". Σε άλλη επιστολή γράφει: "Ελθέ, τέκνον μου· έλα να ειρηνεύσωμεν, να συνέλθης. Ως ιατρός ημπορώ να σου θεραπεύσω το πάθος της ταραχής και της λύπης, όπου το νυν κραταιώς σε κατέχει. Έλα και ιδού αλλάζω την πλάκα. Θα βάλωμεν τον πλάγιον του πρώτου, όπου είναι χαρμόσυνος. Θα σφάξω τον μόσχον να ευφρανθώμεν. Είμαι αγάπην γεμάτος και πλήρης συγγνώμης. Θα σε δεχθώ ως πατήρ φιλόστοργος εις την αγκάλην του, καθάπερ τον υιόν της παραβολής...". Σε άλλη επιστολή βλέπουμε και πάλι τον φιλόστοργο Πατέρα να ομολογή: "Αλγώ την ψυχήν και νέφος βαρύ καλύπτει μου την καρδίαν. Στέκει ο νούς μου, σιγή η γλώσσα, ναρκεί η χείρ μου δια σέ... Άχ και να έβλεπεσ παιδάκι μου τον πόνο μου και τα δάκρυα όπου έρρευσαν δια σέ. Και πόσον ανησυχώ, μέχρις ότου ακούσω ότι ηγέρθης και ερράπισες τον αντίπαλον!... Λοιπόν λάβε θάρρος, παιδί μου, και εγέρθητι εκ της πτώσεως... Μήν απελπίζεσαι. Εις όλους συμβαίνουν αυτά. Πόλεμος είναι του πειρασμού και θα περάση". Η αγάπη του είναι απέραντη, ώστε παίρνει πάνω του τα προβλήματα των πνευματικών του παιδιών: "Εγώ πλέον ησθένησα. Είμαι ως ένας παράλυτος. Δέκα βήματα να κάμω δεν ημπορώ. Δι' αυτά και δι' όλα έγινα πτώμα. Παρακαλώ πολύ να με εύχεσθε. Διότι έχω πολλές ψυχάς, όπου μου γυρεύουν βοήθειαν. Και πιστεύσατε, πατέρες και αδελφοί μου, ότι δια την κάθε μίαν ψυχήν όπου βοηθείται δοκιμάζω τον πόλεμον όπου έχει. Δι' αυτά και ο Γέροντάς σας είναι άρρωστος διαρκώς".

Μια τέτοια πνευματική καρδιά έχει εκείνος ο οποίος έχει ομοίθεια Θεού, εκείνος που απέκτησε σπλάχνα οικτιρμών και παρακλήσεως, εκείνος που ενώθηκε με τον Θεό και απέκτησε την αγάπη Του για όλον το κόσμο, και επομένως είναι ικανός να βαδίζη τον δρόμο της Γεσθημανή, του Γολγοθά, ακόμη και του Σταυρού. Μόνον εκείνος που έλαβε από τον Θεό μαρτυρική χάρη μπορεί να έχει μια τέτοια συμπάσχουσα καρδιά και θυσιαστική αγάπη.

Όσες αναλύσεις και αν γίνουν για το θαυμάσιο βιβλίο του Γέροντος Ιωσήφ του ησυχαστού δεν μπορούν να παρουσιάσουν την μεγάλη αξία που έχει για την πνευματική ζωή, αφού δείχνει το ύψος της θεοπτίας, αλλά και τον ποικίλο αγώνα για να ανεβαίνει κανείς αναβάσεις προθύμως στην κλίμακα της ανόδου προς τον Θεό. Μπορεί να βοηθήσει όλες τις κατηγορίες των μοναχών και των αγωνιζομένων Χριστιανών. Στους μοναχούς υποδεικνύει τί είναι η γνήσια μοναχική ζωή, και αυτό είναι απαραίτητο στην εποχή μας, όπου παρατηρείται μία παραχάραξη της μοναχικής πολιτείας. Στους κοσμικούς - λαϊκούς δείχνει την μεγάλη αγάπη του Θεού που εκδηλώνεται ποικιλοτρόπως, αλλά και τους παρηγορεί και τους ενθαρρύνει για να βαδίσουν, όσο είναι δυνατόν, τις βαθμίδες της πνευματικής θεραπείας και τελειώσεως.

Ο Γέροντας Ιωσήφ έφθασε σε υψηλά μέτρα τελειότητας, γνώρισε εκ πείρας τον Θεό και αυτήν την γνώση την μεταδίδει εύπεπτα στα πνευματικά του παιδιά, που τον αγαπούν και ζητούν ρήματα ζωής αιωνίου για να σωθούν. Δηλαδή μεταδίδει την αποκαλυπτική παράδοση και εμπειρία στα πνευματικά παιδιά που τα αναγέννησε στην εν Χριστώ ζωή. Όμως, αυτή η πνευματική του ωριμότητα δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός, δεν ήταν καρπός φανταστικής καταστάσεως και ηθικολογικών ασκήσεων, αλλά καρπός αγώνος πνευματικού, καρπός συνεργείας. Αγωνίστηκε σκληρά, πολέμησε εναντίον του διαβόλου, ασκήθηκε με ακόρεστο μίσος προς τον διάβολο και τον παλαιόν άνθρωπο, όπως φαίνεται σε όλα τα κείμενά του, θα ήθελα όμως να υποδείξω ενδεικτικά την λζ' επιστολή του. Εκεί φαίνονται οι προϋποθέσεις για την επισκίασή του και την ενδυνάμωσή του από την θεία Χάρη.

Ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, συγγραφέας της Κλίμακος, δίδοντας τον ορισμό του μοναχού γράφει: "Μοναχός εστι, βία φύσεως διηνεκής και φυλακή αισθήσεων ανελλιπής. Μοναχός εστιν, ηγνισμένον σώμα και κεκαθαρμένον στόμα και πεφωτισμένον νούς. Μοναχός εστι, κατώδυνος ψυχή εν διηνεκεί μνήμη θανάτου αδολεσχούσα, εγρηγοριά τε και υπνώττουσα". Τέτοιος μοναχός υπήρξε ο Γέροντας Ιωσήφ ο Σπηλαιώτης και ησυχαστής. Και το βιβλίο του "έκφρασις μοναχικής εμπειρίας", που είναι απόσταγμα πνευματικής πείρας, μπορεί κάλλιστα να τιτλοφορηθή "έκφρασις προφητικής ή αποστολικής ή μαρτυρικής ή πατερικής ή ησυχαστικής - φιλοκαλικής εμπειρίας".

Τελείωσα τις σκέψεις μου αυτές λίγες ώρες μετά τα μεσάνυχτα, τις ώρες εκείνες που ο Γέροντας Ιωσήφ προσευχόταν ακόρεστα στον Θεό με καθαρό νού και έχυνε αίμα στην θυσιαστική προσευχή υπέρ των ανθρώπων. Και τώρα που βρίσκεται στον ουρανό, όπου δεν υπάρχει ημέρα και νύκτα, ζητώ τις πρεσβείες του ώστε ο Θεός να μεταβάλει την νύκτα σε ημέρα και να μας εμπνέει διαρκώς "έως ου ημέρα

διαυγάση και φωσφόρος ανατείλη εν ταις καρδίαις υμών (ημών)” (Β΄ Πετρ., α΄, 19).

[ΜΑΡΤΙΟΣ 2000](#)

Πηγές: parembasis.gr-agioritikesmnimes.blogspot.gr